ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
ELEANOR SHARPSTON
της 21ης Ιουλίου 2011 [1]

1. Με την παρούσα αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως το εθνικό δικαστήριο ζητεί ερμηνεία της αποφάσεως 1/80 του Συμβουλίου Συνδέσεως ΕΟΚ-Τουρκίας (στο εξής: απόφαση 1/80) [2].

Το νομικό πλαίσιο

Η απόφαση 1/80

2. Το άρθρο 6, παράγραφος 1, της αποφάσεως 1/80 (στο εξής: άρθρο 6, παράγραφος 1) παρέχει σε ενταγμένο στη νόμιμη αγορά εργασίας Τούρκο υπήκοο, μετά νόμιμη απασχόληση ενός έτους, δικαίωμα ανανεώσεως της άδειάς του εργασίας για τον ίδιο εργοδότη. Το κύριο ζήτημα στην παρούσα υπόθεση είναι αν, όταν η αρχική άδεια διαμονής του εργαζόμενου χορηγήθηκε υπό τον όρο ότι θα κατοικεί με την άγαμη σύντροφό του, η εν λόγω άδεια διαμονής δύναται να ανακληθεί, μετά τη συμπλήρωση ενός έτους νόμιμης απασχολήσεως, για τον λόγο ότι η σχέση έληξε πριν συμπληρωθεί η περίοδος του ενός έτους, και αναδρομικά από την ημερομηνία κατά την οποία έληξε η σχέση.

3. Το άρθρο 6, παράγραφος 1, ορίζει:

«Υπό την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 7 περί ελεύθερης προσβάσεως των μελών της οικογενείας του στην απασχόληση, ο Τούρκος εργαζόμενος που είναι ενταγμένος στη νόμιμη αγορά εργασίας κράτους μέλους:

— εφόσον έχει απασχοληθεί νομίμως επί ένα έτος, δικαιούται, εντός αυτού του κράτους μέλους, να ανανεωθεί η ισχύουσα άδεια εργασίας του στον ίδιο εργοδότη, αν εξακολουθεί να κατέχει θέση εργασίας·

— εφόσον έχει απασχοληθεί νομίμως επί τρία έτη και υπό την επιφύλαξη της αποδοτέας στους εργαζομένους των κρατών μελών της Κοινότητας προτεραιότητας, δικαιούται, εντός αυτού του κράτους μέλους, να αποδεχθεί, κατ' επιλογήν του, άλλη προσφορά εργασίας, στο ίδιο

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η αγγλική.

2 — Απόφαση 1/80, της 19ης Σεπτεμβρίου 1980, σχετικά με την προώθηση της συνδέσεως, εκδοθείσα από το Συμβούλιο Συνδέσεως που συνέστησε η Συμφωνία Συνδέσεως μεταξύ της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και της Τουρκίας. Ανεπίσημο κείμενο της αποφάσεως μπορεί να βρεθεί στο http://www.inis.gov.ie/en/INIS/DECISION_No_1_80_eng.pdf/Files/DECISION_No_1_80_eng.pdf.

επάγγελμα, που του γίνεται υπό συνήθεις συνθήκες από άλλο εργοδότη και έχει καταγραφεί από τις υπηρεσίες απασχολήσεως του περί ου πρόκειται κράτους μέλους·

— εφόσον έχει απασχοληθεί νομίμως επί τέσσερα έτη, έχει ελεύθερη πρόσβαση σε οποιαδήποτε μισθωτή δραστηριότητα της επιλογής του εντός αυτού του κράτους μέλους.»

Η ολλανδική ρύθμιση

Ο Vreemdelingenwet 2000

4. Κατά το άρθρο 8, στοιχείο a, του Vreemdelingenwet (νόμου περί αλλοδαπών) 2000 (στο εξής: Vw 2000), αλλοδαπός έχει νόμιμη διαμονή στις Κάτω Χώρες βάσει τακτικής άδειας διαμονής ορισμένου χρόνου υπό την έννοια του άρθρου 14 του νόμου αυτού.

5. Το άρθρο 14, παράγραφος 2, ορίζει, μεταξύ άλλων, ότι τακτική άδεια διαμονής ορισμένου χρόνου δύναται να χορηγηθεί υπό περιορισμούς σχετικούς με τον σκοπό για τον οποίο επετράπη η διαμονή.

6. Το άρθρο 16, παράγραφος 1, στοιχείο g, ορίζει ότι αίτηση για τη χορήγηση τακτικής άδειας διαμονής ορισμένου χρόνου δύναται να απορριφθεί αν ο αλλοδαπός δεν τηρεί τον περιορισμό που συναρτάται με τον σκοπό για τον οποίο θέλει να διαμείνει στις Κάτω Χώρες.

7. Το άρθρο 18, παράγραφος 1, στοιχείο f, ορίζει, μεταξύ άλλων, ότι αίτηση για την παράταση τακτικής άδειας διαμονής ορισμένου χρόνου δύναται να απορριφθεί αν δεν τηρήθηκε ο περιορισμός υπό τον οποίο χορηγήθηκε η άδεια.

8. Το άρθρο 19 ορίζει, μεταξύ άλλων, ότι τακτική άδεια διαμονής ορισμένου χρόνου δύναται να ανακληθεί για λόγο του άρθρου 18, παράγραφος 1, στοιχείο f.

Το Vreemdelingenbesluit 2000

9. Κατά το άρθρο 4.43 του Vreemdelingenbesluit (εκτελεστικού διατάγματος του νόμου περί αλλοδαπών) 2000 (στο εξής: Vb 2000), ο αλλοδαπός που έχει νόμιμη διαμονή υπό την έννοια του άρθρου 8, στοιχείο a, του Vw 2000, αλλά που πλέον δεν τηρεί τον περιορισμό υπό τον οποίο χορηγήθηκε η άδεια διαμονής, οφείλει να το ανακοινώσει αμέσως στον επικεφαλής της αστυνομικής δυνάμεως του δήμου διαμονής του.

Αλλαγή κατοικίας

10. Δεν αμφισβητείται ότι το ολλανδικό δίκαιο απαιτεί από κάθε πρόσωπο —είτε είναι ημεδαπός είτε όχι— που αλλάζει τον τόπο κατοικίας του να ανακοινώσει την αλλαγή διευθύνσεως στις δημοτικές αρχές τόσο της παλαιάς όσο και της νέας διευθύνσεώς του.

Η διαφορά της κύριας δίκης και το προδικαστικό ερώτημα

11. Ο B. Unal είναι Τούρκος υπήκοος. Εισήλθε στις Κάτω Χώρες στις 24 Φεβρουαρίου 2004 βάσει προσωρινής άδειας διαμονής. Στις 2 Σεπτεμβρίου 2004, του χορηγήθηκε τακτική άδεια διαμονής ορισμένου χρόνου. Η άδεια αυτή ίσχυσε από τις 29 Μαρτίου 2004 μέχρι τις 29 Μαρτίου 2005 και περιελάμβανε τον περιορισμό «να διαμένει στο σπίτι της συντρόφου του A.M. de Sousa van der Molen». Τόσο ο B. Unal όσο και η A.M. de Sousa van der Molen ήσαν εγγεγραμμένοι στον Δήμο του 't Zandt.

12. Στις 21 Απριλίου 2005, ο B. Unal υπέβαλε αίτηση παρατάσεως της άδειάς του διαμονής. Η αίτηση αυτή έγινε δεκτή με απόφαση της 26ης Ιουλίου 2005. Στην άδεια συνέχισε να αναγράφεται ο περιορισμός σχετικά με την οίκηση με τη σύντροφό του.

13. Με απόφαση της 4ης Μαΐου 2006, η άδεια διαμονής παρατάθηκε μέχρι την 1η Μαρτίου 2009.

14. Οι άδειες διαμονής που χορηγήθηκαν στον B. Unal έφεραν την ένδειξη «εργασία επιτρέπεται ελεύθερα· άδεια προσλήψεως δεν απαιτείται».

15. Στις 8 Μαΐου 2006, ο B. Unal συνήψε σύμβαση εργασίας με εδρεύον στο Groningen γραφείο αποσπάσεως εργατικού δυναμικού και άρχισε να εργάζεται για πελάτη του γραφείου αυτού, του οποίου πελάτη οι επαγγελματικοί χώροι βρίσκονταν στο Nunspeet, περί τα 150 χιλιόμετρα από το 't Zandt. Έτσι, η εργασία του B. Unal απαιτούσε από αυτόν ταξίδι πήγαινε-έλα 300 περίπου χιλιομέτρων κάθε εργάσιμη ημέρα. Η σύμβαση αυτή παρατάθηκε στις 21 Νοεμβρίου 2007 και ίσχυσε μέχρι τις 21 Νοεμβρίου 2008. Έτσι, η περίοδος ενός έτους νόμιμης απασχολήσεως κατά την πρώτη περίπτωση του άρθρου 6, παράγραφος 1, άρχισε στις 8 Μαΐου 2006 και έληξε στις 7 Μαΐου 2007.

16. Στις ή γύρω στις 2 Απριλίου 2007, και εν πάση περιπτώσει πριν από τη λήξη αυτής της περιόδου ενός έτους, ο B. Unal μετακόμισε από το 't Zandt στο Lelystad, το οποίο απέχει μόνο 35 περίπου χιλιόμετρα από το Nunspeet. Δήλωσε δεόντως την αλλαγή διευθύνσεώς του στις αρμόδιες αρχές. Παρά ταύτα, η A.M. de Sousa van der Molen συνέχισε να είναι εγγεγραμμένη ως κάτοικος της περιοχής του 't Zandt, όπου είχε εργαστεί 10 περίπου έτη. Το γεγονός ότι τα μέρη έπαυσαν να είναι εγγεγραμμένα ως κατοικούντα στην

ίδια διεύθυνση οδήγησε τις εθνικές αρχές στο συμπέρασμα ότι από την ημερομηνία εκείνη είχαν παύσει να συγκατοικούν. Ο ισχυρισμός του B. Unal ότι συζούσαν μέχρι τις αρχές του Ιουνίου του 2007, ενώ η A.M. de Sousa van der Molen παρέμεινε εγγεγραμμένη στο 't Zandt επειδή δεν πωλήθηκε η περιουσία της εκεί, δεν έγινε δεκτός [3].

17. Στις 4 Ιουνίου 2007, ο B. Unal ζήτησε να τροποποιηθεί ο περιορισμός της άδειάς του διαμονής, έτσι ώστε αυτή να μην αναφέρει πλέον την κατοικία με την A.M. de Sousa van der Molen, αλλά να αναφέρει μόνο «παρατεταμένη διαμονή».

18. Με απόφαση της 28ης Δεκεμβρίου 2007, ο Staatsecretaris van Justitie (Υφυπουργός Δικαιοσύνης, στο εξής: Υφυπουργός) απέρριψε την αίτηση αυτή. Θεώρησε ότι η σχέση μεταξύ του B. Unal και της A.M. de Sousa van der Molen είχε όντως λήξει στις 2 Απριλίου 2007, επειδή, από την ημερομηνία εκείνη, δεν ήσαν πλέον εγγεγραμμένοι στη βάση δεδομένων για τον Δήμο του 't Zandt (στο εξής: δημοτική βάση δεδομένων) ως έχοντες την ίδια διεύθυνση. Κατά συνέπεια, συνήγαγε ότι ο B. Unal δεν τηρούσε πλέον τον περιορισμό που συνόδευε την άδεια διαμονής που του είχε χορηγηθεί.

19. Με χωριστή απόφαση της 7ης Φεβρουαρίου 2008, ανακλήθηκε η άδεια διαμονής του B. Unal, με αναδρομική ισχύ από τις 2 Απριλίου 2007. Λαμβανομένης υπόψη της φύσεως της άδειάς του διαμονής, τούτο είχε ως συνέπεια την ανάκληση επίσης του δικαιώματός του εργασίας. Ο Υφυπουργός θεώρησε ότι το περιεχόμενο της δημοτικής βάσεως δεδομένων ήταν καθοριστικής σημασίας και ότι τα αποδεικτικά στοιχεία που είχε προσκομίσει ο B. Unal δεν είχαν επαρκή βαρύτητα για να αναιρέσουν τα πληροφοριακά στοιχεία που περιλαμβάνονταν στη βάση δεδομένων.

20. Ο B. Unal προσέβαλε τις αποφάσεις του Υφυπουργού. Με απόφαση της 31ης Ιουλίου 2008, ο Υφυπουργός απέρριψε τις διοικητικές ενστάσεις. Η απόφασή του εκθέτει ότι απορρίπτεται η από τον B. Unal περιγραφή των πραγματικών περιστατικών που περιέβαλλαν τη μετακόμισή του στο Lelystad, επειδή η σχετική δήλωσή του δεν στηρίχθηκε με αντικειμενικώς εξακριβώσιμα αποδεικτικά στοιχεία. Γραπτή σχετική δήλωση της A.M. de Sousa van der Molen ήταν ανεπαρκής εν προκειμένω. Η καταχώριση στη δημοτική βάση δεδομένων έπρεπε να θεωρηθεί καθοριστική απόδειξη. Εφόσον στις 2 Απριλίου 2007 ο B. Unal είχε νόμιμη απασχόληση στον ίδιο εργοδότη για λιγότερο από ένα έτος, δεν είχε δικαίωμα να συνεχίσει να διαμένει στις Κάτω Χώρες βάσει της Συμφωνίας Συνδέσεως ΕΟΚ-Τουρκίας.

3 — Δεν αμφισβητήθηκε ότι ο B. Ünal έπρεπε να ενημερώσει τις εθνικές αρχές «αμέσως» μετά οποιαδήποτε αλλαγή της καταστάσεώς του. Βλ. προαναφερθέν στο σημείο 9 των προτάσεών μου άρθρο 4.43 του Vb 2000.

21. Ο B. Unal άσκησε κατά της από 31 Ιουλίου 2008 αποφάσεως του Υφυπουργού προσφυγή ενώπιον του Rechtbank 's-Gravenhage (Πρωτοδικείου Χάγης). Με απόφαση της 6ης Ιουλίου 2009, το δικαστήριο αυτό κήρυξε αβάσιμη την προσφυγή. Έκρινε ότι ο B. Unal δεν απέδειξε προσηκόντως ότι η σχέση του έληξε μετά τις 2 Απριλίου 2007. Ως εκ τούτου, το δικαστήριο αυτό δέχθηκε το συμπέρασμα του Υφυπουργού ότι ο B. Unal, εφόσον κατά την ημερομηνία κατά την οποία θεωρείται ότι έληξε η σχέση του δεν είχε νόμιμη απασχόληση στον ίδιο εργοδότη για πάνω από ένα έτος, δεν είχε κανένα δικαίωμα που απορρέει από το άρθρο 6, παράγραφος 1.

22. Ο B. Unal κατέθεσε αίτηση αναιρέσεως ενώπιον του Raad van State (Συμβουλίου Επικρατείας). Το δικαστήριο αυτό έκρινε ότι ερμηνεία του άρθρου 6, παράγραφος 1, είναι αναγκαία για να αποφανθεί στην κύρια δίκη. Ειδικότερα, διερωτήθηκε αν οι κρίσεις του Δικαστηρίου στην απόφαση Altun [4] σχετικά με την αρχή της ασφάλειας δικαίου επηρεάζουν το πώς πρέπει να ερμηνευθεί το άρθρο αυτό στην υπόθεση της οποίας έχει επιληφθεί. Κατά συνέπεια, ανέστειλε τη διαδικασία και έθεσε στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Μήπως το άρθρο 6, παράγραφος 1, πρώτη περίπτωση, της αποφάσεως 1/80 του Συμβουλίου Συνδέσεως, της 19ης Σεπτεμβρίου 1980, σχετικά με την προώθηση της συνδέσεως, λαμβανομένης υπόψη και της αρχής της ασφάλειας δικαίου, εμποδίζει σε μια κατάσταση όπου δεν πρόκειται για απατηλή συμπεριφορά τις αρμόδιες εθνικές αρχές, μετά την παρέλευση της προθεσμίας ενός έτους που προβλέπεται από το πιο πάνω άρθρο 6, παράγραφος 1, πρώτη περίπτωση, να ανακαλέσουν την άδεια διαμονής Τούρκου εργαζόμενου αναδρομικά από το χρονικό σημείο στο οποίο έπαυσε να τηρείται ο κατά το εθνικό δίκαιο λόγος παρατάσεως της άδειας διαμονής;»

23. Γραπτές παρατηρήσεις υπέβαλαν ο B. Unal, η Ολλανδική Κυβέρνηση και η Επιτροπή. Δεν ζητήθηκε ούτε διεξήχθη επ' ακροατηρίου συζήτηση.

Ανάλυση

24. Το κύριο ζήτημα που τίθεται με το προδικαστικό ερώτημα είναι αν το άρθρο 6, παράγραφος 1, επιτρέπει την αναδρομική ανάκληση δικαιώματος διαμονής όταν το σχετικό πρόσωπο διέμεινε και εργάστηκε στο κράτος μέλος υποδοχής πάνω από την περίοδο ενός έτους που προβλέπει η πρώτη περίπτωση του άρθρου 6, παράγραφος 1, αλλά έπαυσε να τηρεί έναν όρο της άδειάς του διαμονής πριν από τη λήξη της περιόδου αυτής. Εν προκειμένω, πρέπει να ληφθεί ως δεδομένο ότι δεν τίθεται θέμα απατηλής συμπεριφοράς του προσώπου αυτού.

4 — Απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 2008, C-337/07 (Συλλογή 2008, σ. I-10323).

25. Θα εξετάσω πρώτα το ζήτημα αυτό.

26. Μετά, θα έλθω στο ζήτημα αν, όπως θεωρεί ως ενδεχόμενο η απόφαση περί παραπομπής, η απάντηση στο σημείο αυτό επηρεάζεται από τις κρίσεις του Δικαστηρίου στην απόφαση Altun.

27. Τέλος, νομίζω ότι είναι πρόσφορο να εξετάσω επίσης την εφαρμογή των αρχών της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας στο πλαίσιο των αποδεικτικών στοιχείων που ένα πρόσωπο που θέλει να προβάλει δικαιώματα που απορρέουν από το άρθρο 6, παράγραφος 1, δύναται να επικαλεστεί για να στοιχειοθετήσει το ότι διαθέτει τα δικαιώματα αυτά.

Επί του ζητήματος αν δικαιώματα που απορρέουν από το άρθρο 6, παράγραφος 1, δύνανται να ανακληθούν αναδρομικά

28. Για να δώσω απάντηση στο ερώτημα του εθνικού δικαστηρίου ως προς το αν άδεια διαμονής δύναται να ανακληθεί αναδρομικά υπό τις συνθήκες που περιγράφονται στην απόφαση περί παραπομπής, είναι αναγκαίο να αρχίσω με τον σκοπό του άρθρου 6, παράγραφος 1.

29. Το Δικαστήριο έχει ορίσει ότι ο σκοπός της διατάξεως αυτής είναι η «σταδιακή παγίωση της καταστάσεως των Τούρκων εργαζομένων στο κράτος μέλος υποδοχής» [5]. Ο σκοπός αυτός αποτελεί ειδική έκφανση, για τους Τούρκους εργαζόμενους, του από το Δικαστήριο ορισμού του σκοπού αυτής ταύτης της αποφάσεως 1/80, ο οποίος είναι η «προώθηση της ενσωματώσεως στο κράτος μέλος υποδοχής Τούρκων υπηκόων που πληρούν τις προβλεπόμενες σε διάταξη της εν λόγω αποφάσεως προϋποθέσεις και, ως εκ τούτου, απολαύουν των δικαιωμάτων που αυτή τους αναγνωρίζει» [6].

30. Προς τούτο, το άρθρο 6, παράγραφος 1, ορίζει ότι τα δικαιώματα ενός Τούρκου εργαζόμενου επεκτείνονται σταδιακώς, αναλόγως της διάρκειας της νόμιμης μισθωτής εργασίας στο κράτος μέλος υποδοχής [7]. Άπαξ έχει συμπληρώσει τέσσερα έτη νόμιμης εργασίας στο κράτος αυτό, ο εργαζόμενος έχει, στο εν λόγω κράτος μέλος, ελεύθερη πρόσβαση σε οποιαδήποτε μισθωτή εργασία της επιλογής του. Πριν από το στάδιο αυτό, η παρεχόμενη προστασία ήταν λιγότερο εκτεταμένη. Παραδείγματος χάριν, η πρώτη περίπτωση του άρθρου 6, παράγραφος 1, ορίζει ότι ο εργαζόμενος που έχει συμπληρώσει μόνον ένα έτος νόμιμης απασχολήσεως έχει δικαίωμα να ανανεωθεί η άδειά του εργασίας για τον ίδιο εργοδότη, αν υπάρχει διαθέσιμη εργασία.

31. Το άρθρο 6, παράγραφος 1, κατά το γράμμα του, αφορά το δικαίωμα Τούρκου

5 — Βλ. απόφαση της 24ης Ιανουαρίου 2008, C-294/06, Payir κ.λπ. (Συλλογή 2008, σ. I-203, σκέψη 37).

6 — Βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 8ης Μαΐου 2003, C-171/01, Wählergruppe Gemeinsam (Συλλογή 2003, σ. I-4301, σκέψη 79), και της 18ης Ιουλίου 2007, C-325/05, Derin (Συλλογή 2007, σ. I-6495, σκέψη 53), και προαναφερθείσα στην υποσημείωση 4 απόφαση Altun, σκέψη 29.

7 — Βλ. απόφαση της 10ης Ιανουαρίου 2006, C-230/03, Sedef (Συλλογή 2006, σ. I-157, σκέψη 34).

υπηκόου να εργαστεί στο κράτος μέλος υποδοχής. Παρά ταύτα, είναι ήδη σαφέστατο ότι, εφόσον το δικαίωμα να αναλάβει κάποιος εργασία και το δικαίωμα διαμονής συνδέονται στενά μεταξύ τους, η διάταξη αυτή αναγκαστικά συνεπάγεται ένα συνακόλουθο δικαίωμα διαμονής για το πρόσωπο που έχει δικαιώματα απασχολήσεως [8].

32. Για να έχει δικαιώματα βάσει του άρθρου 6, ένας Τούρκος υπήκοος πρέπει να πληροί τρεις προϋποθέσεις.

33. Πρώτον, το σχετικό πρόσωπο πρέπει να είναι «εργαζόμενος». Το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι, για να πληροί την προϋπόθεση αυτή, ο Τούρκος υπήκοος πρέπει να ασκεί πραγματικές και γνήσιες δραστηριότητες, αποκλειομένων των δραστηριοτήτων που είναι τόσο περιορισμένες ώστε να εμφανίζονται ως εντελώς περιθωριακές και δευτερεύουσας σημασίας. Το ουσιώδες χαρακτηριστικό είναι ότι, επί ορισμένο χρονικό διάστημα, ένα πρόσωπο παρέχει υπέρ άλλου προσώπου και υπό τη διεύθυνση του τελευταίου υπηρεσίες σε αντάλλαγμα των οποίων λαμβάνει αμοιβή [9]. Στην παρούσα υπόθεση, δεν υπάρχει τίποτα που να δείχνει ότι ο B. Unal δεν πληροί την προϋπόθεση αυτή.

34. Δεύτερον, πρέπει να είναι «ενταγμένος στη νόμιμη αγορά εργασίας». Το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι «η έννοια αυτή δηλώνει το σύνολο των εργαζομένων που έχουν συμμορφωθεί προς τις νομοθετικές και κανονιστικές διατάξεις του κράτους μέλους υποδοχής και έχουν, επομένως, το δικαίωμα ασκήσεως επαγγελματικής δραστηριότητας σ' αυτό το κράτος» [10]. Πάλι, είναι σαφές ότι ικανοποιείται η επιταγή αυτή.

35. Τρίτον, και σημαντικότερον όσον αφορά το προδικαστικό ερώτημα, πρέπει να είχε «νόμιμη απασχόληση» στο σχετικό κράτος μέλος. Το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η έκφραση «νόμιμη απασχόληση» σημαίνει την ύπαρξη «σταθερής και όχι πρόσκαιρης καταστάσεως στην αγορά εργασίας του κράτους μέλους υποδοχής και, συνακόλουθα, την ύπαρξη μη αμφισβητουμένου δικαιώματος διαμονής» [11]. Η σύμβαση εργασίας του B. Unal ήταν αρκούντως σταθερή και μη πρόσκαιρη για να τηρηθεί το κριτήριο αυτό· είναι όμως τούτο αρκετό για να του παράσχει «μη αμφισβητούμενο δικαίωμα διαμονής»;

36. Τέλος, θα υπενθυμίσω ότι αποτελεί πάγια νομολογία ότι η απόφαση 1/80 δεν θίγει την αρμοδιότητα των κρατών μελών να

8 — Βλ., συναφώς, απόφαση της 20ής Σεπτεμβρίου 1990, C-192/89, Sevince (Συλλογή 1990, σ. I-3461, σκέψη 29).

9 — Βλ. προαναφερθείσα στην υποσημείωση 5 απόφαση Payir κ.λπ., σκέψη 28. Συναφώς, η προσέγγιση δεν είναι διαφορετική από εκείνη που γινόταν όταν επρόκειτο για υπήκοο της ΕΕ που ήθελε να ασκήσει δικαιώματα ελεύθερης κυκλοφορίας ως εργαζόμενος (βλ., π.χ., αποφάσεις της 3ης Ιουλίου 1986, 66/85, Lawrie-Blum, Συλλογή 1986, σ. 2121, σκέψη 17, και της 14ης Δεκεμβρίου 1989, C-3/87, Agegate, Συλλογή 1989, σ. 4459, σκέψη 35), πριν διευρυνθούν τα δικαιώματα μετά τη θεσμοθέτηση της έννοιας του πολίτη της Ένωσης με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ το 1992.

10 — Βλ. προαναφερθείσα στην υποσημείωση 5 απόφαση Payir κ.λπ., σκέψη 29.

11 — Βλ. προαναφερθείσα στην υποσημείωση 5 απόφαση Payir κ.λπ., σκέψη 30.

ρυθμίζουν τόσο την αρχική είσοδο Τούρκων υπηκόων στο έδαφός τους όσο και τις προϋποθέσεις της πρώτης απασχολήσεώς τους [12].

37. Στην υπόθεση Kus [13], είχε ζητηθεί να εξετάσει το Δικαστήριο την έκταση στην οποία ένα κράτος μέλος υποδοχής δύναται να συνεχίσει να θέτει όρους για τη διαμονή Τούρκου εργαζόμενου ο οποίος έχει συμπληρώσει περίοδο νόμιμης απασχολήσεως κατά το άρθρο 6, παράγραφος 1.

38. Η υπόθεση εκείνη αφορούσε Τούρκο υπήκοο στον οποίο είχε επιτραπεί η είσοδος στη Γερμανία για να νυμφευθεί Γερμανίδα υπήκοο. Είχε αναλάβει εργασία και είχε απασχοληθεί στο εν λόγω κράτος μέλος πάνω από τέσσερα έτη, οπότε είχε αποκτήσει δικαιώματα βάσει της τρίτης περιπτώσεως του άρθρου 6, παράγραφος 1. Τότε διαζεύχθηκε. Όταν ζήτησε να ανανεωθεί η άδειά του διαμονής, οι εθνικές αρχές απέρριψαν την αίτησή του, επειδή είχε εκλείψει ο αρχικός λόγος διαμονής του. Το Δικαστήριο έκρινε:

«20 […] οι διατάξεις του άρθρου 6, παράγραφος 1, της αποφάσεως 1/80 περιορίζονται στη ρύθμιση της καταστάσεως των Τούρκων εργαζομένων όσον αφορά την απασχόληση, χωρίς να αναφέρονται στην κατάσταση αυτών από πλευράς δικαιώματος διαμονής (βλ. προαναφεθείσα απόφαση Sevince, σκέψη 28).

21 Στη συνέχεια πρέπει να σημειωθεί ότι, όπως προκύπτει από το γράμμα τους, οι διατάξεις αυτές εφαρμόζονται στους Τούρκους εργαζομένους που ανήκουν στη νόμιμη αγορά εργασίας ενός κράτους μέλους και, ιδίως, ότι δυνάμει του άρθρου 6, παράγραφος 1, πρώτη περίπτωση, αρκεί ότι ένας Τούρκος εργαζόμενος απασχολήθηκε νόμιμα πλέον του έτους για να δικαιούται ανανεώσεως της ισχύος της αδείας εργασίας του στον ίδιο εργοδότη.

22 Ως εκ τούτου, ακόμη και αν ο νόμιμος χαρακτήρας της απασχολήσεως, κατά την έννοια των διατάξεων αυτών, προϋποθέτει σταθερή και όχι πρόσκαιρη κατάσταση στην αγορά εργασίας και συνεπάγεται προς τούτο την ύπαρξη μη αμφισβητουμένου δικαιώματος διαμονής, μάλιστα δε, εφόσον απαιτείται, την κατοχή νόμιμης άδειας διαμονής, οι λόγοι για τους οποίους αναγνωρίζεται το δικαίωμα αυτό ή για τους οποίους χορηγείται η άδεια αυτή δεν είναι καθοριστικοί για την εφαρμογή των διατάξεων.

23 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι, άπαξ και ένας Τούρκος εργαζόμενος εργάστηκε πλέον του έτους έχοντας άδεια εργασίας εν ισχύι, πρέπει να θεωρείται ότι πληροί τις προϋποθέσεις του άρθρου 6, παράγραφος 1, πρώτη περίπτωση, της αποφάσεως 1/80, ακόμη και αν η άδεια διαμονής του του χορηγήθηκε

12 — Βλ. μεταξύ άλλων, προαναφερθείσα στην υποσημείωση 5 απόφαση Payir κ.λπ., σκέψη 36.

13 — Απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 1992, C-237/91 (Συλλογή 1992, σ. I-6781).

αρχικά για σκοπούς διαφορετικούς από την άσκηση έμμισθης δραστηριότητας.»

39. Νομίζω ότι τούτο σημαίνει ότι η αρχή της ασφάλειας δικαίου έχει εφαρμογή επί Τούρκου εργαζομένου ο οποίος έχει συμπληρώσει μια από τις περιόδους του άρθρου 6, παράγραφος 1. Αυτός θα γνωρίζει, π.χ., αν έχει συμπληρώσει περίοδο ενός έτους νόμιμης απασχολήσεως για τον ίδιο εργοδότη, ότι δύναται να συνεχίσει να εργάζεται για τον ίδιο εργοδότη, πάντοτε υπό την προϋπόθεση ότι υπάρχει διαθέσιμη εργασία. Αν είχε νόμιμη απασχόληση κατά τη διάρκεια τεσσάρων ετών, θα γνωρίζει ότι έχει ελεύθερη πρόσβαση σε οποιαδήποτε μισθωτή εργασία της επιλογής του στο κράτος μέλος υποδοχής. Δεν θα ισχύει πια οποιοσδήποτε περιορισμός που κατά την είσοδό του στο κράτος εκείνο συνόδευσε το δικαίωμά του διαμονής. Η διαδικασία ενσωματώσεως, η οποία αποτελεί βάθρο του άρθρου 6, παράγραφος 1, έχει αρχίσει· οποιαδήποτε δε προσπάθεια ανακλήσεως της άδειάς του διαμονής λόγω του ότι αυτός έπαυσε να τηρεί έναν από τους πιο πάνω περιορισμούς θα είναι παράνομη.

40. Εφαρμόζοντας στην παρούσα υπόθεση τις αρχές, που σκιαγράφησα πιο πάνω, θα παρατηρήσω τα εξής:

— ο B. Unal εισήλθε στις Κάτω Χώρες στις 24 Φεβρουαρίου 2004, βάσει προσωρινής άδειας διαμονής· τακτική άδεια διαμονής ορισμένου χρόνου χορηγήθηκε σε αυτόν στις 2 Σεπτεμβρίου 2004 (προχρονολογημένη, έτσι ώστε να ισχύει από τις 29 Μαρτίου 2004) και παρατάθηκε για να καλύψει μεταγενέστερες περιόδους διαμονής σε αυτό το κράτος μέλος· κατά τη διάρκεια της αρχικής περιόδου διαμονής, ο B. Unal δεν είχε απασχόληση στο κράτος αυτό·

— εφόσον το άρθρο 6, παράγραφος 1, αφορά το δικαίωμα Τούρκου υπηκόου να εργαστεί στο κράτος μέλος υποδοχής [14] και εφόσον δικαιώματα βάσει της διατάξεως αυτής δεν απορρέουν απλώς και μόνον από τη διαμονή, η περίοδος κατά την οποία ο B. Unal είχε διαμονή, αλλά όχι απασχόληση, δεν λαμβάνεται υπόψη για τον υπολογισμό των δικαιωμάτων του βάσει της διατάξεως αυτής·

— δεν αμφισβητείται ότι στις 8 Μαΐου 2006, την ημερομηνία κατά την οποία ο B. Unal άρχισε να εργάζεται στις Κάτω Χώρες, ο B. Unal είχε «νόμιμη άδεια διαμονής» [15]· δεν ήταν υποχρεωμένος να έχει χωριστή άδεια εργασίας [16] και κατά συνέπεια δεν τίθεται η επιταγή την οποία αφορά η σκέψη 23 της αποφάσεως Kus·

— η περίοδος ενός έτους που προβλέπει η πρώτη περίπτωση του άρθρου 6, παράγραφος 1, άρχισε στις 8 Μαΐου 2006 και έληξε στις 7 Μαΐου 2007·

14 — Βλ. σημείο 31 των προτάσεών μου.
15 — Βλ. σκέψη 22 της αποφάσεως Kus.
16 — Βλ. σημείο 14 των προτάσεών μου.

— το «επίμαχο γεγονός», από τη σκοπιά των ολλανδικών αρχών, έλαβε χώρα στις 2 Απριλίου 2007, δηλαδή εντός της εν λόγω περιόδου ενός έτους, αλλά ήλθε στο φως μόνον αφότου είχε λήξει η περίοδος αυτή·

— αν δεν είχε υπάρξει οποιοδήποτε «επίμαχο γεγονός», τα δικαιώματα του B. Unal, όσον αφορά την απασχόλησή του στο κράτος μέλος υποδοχής βάσει της πρώτης περιπτώσεως του άρθρου 6, παράγραφος 1, θα είχαν, κατ' εφαρμογήν των κρίσεων του Δικαστηρίου στην απόφαση Kus, αποκρυσταλλωθεί στις 7 Μαΐου 2007· έτσι, θα είχε αποκτήσει συνακόλουθο δικαίωμα διαμονής [17].

— κατά συνέπεια, το ζήτημα που τίθεται είναι αν, παρά ταύτα, πρέπει να θεωρηθεί ότι ο B. Unal ικανοποιεί τις επιταγές του άρθρου 6, παράγραφος 1, μολονότι έλαβε χώρα το επίμαχο αυτό γεγονός.

41. Υπάρχουν ορισμένοι περιορισμοί στον γενικό κανόνα ότι οι όροι που συνοδεύουν το δικαίωμα διαμονής ή εισόδου σε κράτος μέλος αναιρούνται όσο αποκρυσταλλώνονται τα κατά την απόφαση 1/80 δικαιώματα ενός εργαζόμενου [18].

42. Για να ικανοποιήσει τις επιταγές του άρθρου 6, παράγραφος 1, ο Τούρκος εργαζόμενος πρέπει να είχε «νόμιμη απασχόληση» κατά τη σχετική περίοδο. Τούτο, με τη σειρά του, συνεπάγεται ότι ο εργαζόμενος είχε νόμιμο δικαίωμα διαμονής κατά τη διάρκεια της περιόδου αυτής [19].

43. Το Δικαστήριο έχει κρίνει, σε συνάρτηση με τα πιο πάνω, ότι Τούρκος εργαζόμενος δεν ικανοποιούσε την επιταγή αυτή όσο διέμενε στο κράτος μέλος υποδοχής βάσει προσωρινής άδειας διαμονής εν αναμονή της εκβάσεως ενδίκου βοηθήματος που είχε ασκήσει κατά αποφάσεως να μη του χορηγηθεί άδεια διαμονής [20]. Έχει κρίνει επίσης ότι Τούρκος υπήκοος που διέμενε στο κράτος μέλος υποδοχής μόνο βάσει εθνικής ρυθμίσεως που επέτρεπε τη διαμονή εκεί εν αναμονή της ολοκληρώσεως της διαδικασίας χορηγήσεως άδειας διαμονής δεν μπορούσε να επικαλεστεί τη σχετική περίοδο για τον υπολογισμό των δικαιωμάτων του βάσει του άρθρου 6, παράγραφος 1, επειδή είχε λάβει το δικαίωμα παραμονής και εργασίας στη χώρα αυτή μόνο σε προσωρινή βάση εν αναμονή της τελικής αποφάσεως [21]. Πάντως, εν προκειμένω δεν αμφισβητείται ότι το δικαίωμα διαμονής του B. Unal δεν ήταν προσωρινό ούτε είχε τέτοιους περιορισμούς.

44. Η υπόθεση Kol [22] έθεσε ένα διαφορετικό ζήτημα. Εκεί, ζητήθηκε να εξετάσει το Δικα-

17 — Βλ. σημείο 31 των προτάσεών μου.

18 — Βλ. σημείο 39 των προτάσεών μου.

19 — Βλ. απόφαση της 30ής Σεπτεμβρίου 1997, C-36/96, Günaydin κ.λπ. (Συλλογή 1997, σ. I-5143, σκέψη 44).

20 — Βλ. προαναφερθείσα στην υποσημείωση 8 απόφαση Sevince, σκέψη 31.

21 — Βλ. προαναφερθείσα στην υποσημείωση 13 απόφαση Kus, σκέψη 18.

22 — Απόφαση της 5ης Ιουνίου 1997, C-285/95 (Συλλογή 1997, σ. I-3069).

στήριο την κατάσταση Τούρκου υπηκόου ο οποίος είχε εισέλθει με απατηλό τρόπο στη Γερμανία. Η υπόθεση εκείνη αφορούσε δικαίωμα διαμονής στηριγμένο σε εικονικό γάμο. Το Δικαστήριο παρέπεμψε, μεταξύ άλλων, στην απόφασή του Kus [23] και έκρινε, «κατά μείζονα λόγο», ότι η ίδια συλλογιστική ισχύει στην υπόθεση της οποίας είχε επιληφθεί. Συνέχισε, παρατηρώντας ότι περίοδοι απασχολήσεως μετά τη λήψη άδειας διαμονής μόνο μέσω απατηλής συμπεριφοράς δεν μπορούν να θεωρηθούν νόμιμες υπό την έννοια του άρθρου 6, παράγραφος 1, επειδή ο Τούρκος υπήκοος δεν πληρούσε τις προϋποθέσεις για τη χορήγηση τέτοιας άδειας, η οποία, επομένως, μπορούσε να τεθεί υπό αμφισβήτηση όταν αποκαλύφθηκε η απάτη [24]. Οι περίοδοι απασχολήσεως που ο S. Kol είχε συμπληρώσει βάσει άδειας διαμονής η οποία είχε ληφθεί με απάτη δεν μπορούσαν να δημιουργήσουν δικαιώματα υπέρ του [25].

45. Μπορεί η συλλογιστική στην απόφαση Kol να εφαρμοστεί στην παρούσα υπόθεση;

46. Δεν το νομίζω.

47. Η απόφαση Kol εισάγει έναν περιορισμό στον γενικό κανόνα που διατυπώθηκε στην απόφαση Kus ότι οι όροι που συνοδεύουν το δικαίωμα διαμονής ή εισόδου σε κράτος μέλος αναιρούνται όσο αποκρυσταλλώνονται τα κατά την απόφαση 1/80 δικαιώματα ενός εργαζόμενου [26]. Ο λόγος για τον περιορισμό αυτόν είναι σαφής. Όταν ένα πρόσωπο, με πράξεις ή παραλείψεις του, σκοπεύει να εξαπατήσει τις εθνικές αρχές για να αποκτήσει δικαίωμα διαμονής, και έτσι πρόσβαση στην αγορά εργασίας, δεν πρέπει να του επιτρέπεται να το πράξει. Αν τα πράγματα ήσαν διαφορετικά, θα μπορούσε να αποκτήσει τα δικαιώματα αυτά μέσω απατηλής συμπεριφοράς.

48. Αν είχε αποδειχθεί ότι ο B. Unal απέκτησε το δικαίωμά του διαμονής στο κράτος μέλος υποδοχής λόγω του ότι είχε τέτοιον σκοπό εξαπατήσεως, είναι σαφές ότι οι εθνικές αρχές θα είχαν δικαίωμα να ανακαλέσουν την άδειά του διαμονής, παρά τη διαμονή και απασχόλησή του εκεί για πάνω από ένα έτος. Παρά ταύτα, στην παρούσα υπόθεση, το εθνικό δικαστήριο καθιστά απολύτως σαφές ότι τίποτα δεν δείχνει ότι η συμπεριφορά του B. Unal ήταν απατηλή. Κατά συνέπεια, οι κρίσεις του Δικαστηρίου στην απόφαση Kol δεν έχουν ευθέως εφαρμογή επί του B. Unal.

49. Όπως προεκτέθηκε, εδώ δεν πρόκειται ούτε για υπόθεση όπου, κατά την υπάρχουσα νομολογία, η απασχόληση του B. Unal δεν μετράει ως νόμιμη απασχόληση για λόγο που δεν έχει σχέση με απατηλή συμπεριφορά [27].

23 — Προαναφέρθηκε στην υποσημείωση 13.
24 — Βλ., συναφώς, σκέψη 26.
25 — Βλ. σκέψη 28.
26 — Βλ. σημείο 39 των προτάσεών μου.
27 — Βλ. σημείο 43 των προτάσεών μου.

50. Πρέπει παρά ταύτα ο περιορισμός που στην απόφαση Kol έγινε στον γενικό κανόνα σχετικά με τα δικαιώματα διαμονής να επεκταθεί έτσι ώστε να έχει εφαρμογή επί προσώπων στην κατάσταση του B. Unal που δεν ενήργησαν με απατηλό σκοπό;

51. Η Ολλανδική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι ένα πρόσωπο στη θέση του B. Unal πρέπει να τεκμαίρεται ότι γνωρίζει τον νόμο. Οι σχετικές διατάξεις της εθνικής νομοθεσίας είναι διαθέσιμες, μεταξύ άλλων, στο διαδίκτυο. Εφόσον πρέπει να θεωρηθεί ότι ο B. Unal είχε γνώση των διατάξεων αυτών, οι εθνικές αρχές είχαν τη δυνατότητα να ανακαλέσουν αναδρομικά την άδειά του διαμονής.

52. Δεν βλέπω δικαιολογητικό λόγο να επεκταθεί κατ' αυτόν τον τρόπο η περί ης πρόκειται αρχή. Τούτο θα υπονόμευε αυτό που το Δικαστήριο έχει ονομάσει «γενικότερη αρχή του σεβασμού των κεκτημένων δικαιωμάτων» [28], και την αντίστοιχη ασφάλεια δικαίου που αποτελεί ουσιώδες μέρος του γενικότερου κανόνα που περιέγραψα [29]. Η αναγνωρισθείσα από το Δικαστήριο στην απόφαση Kol παρέκκλιση, σε υποθέσεις που αφορούν απατηλή συμπεριφορά, από τη γενικότερη αυτή αρχή είναι επαρκής για την προστασία από την καταστρατήγηση δικαιωμάτων.

53. Κατά την άποψή μου, έπεται ότι οι εθνικές αρχές δεν είχαν τη δυνατότητα να αναιρέσουν αναδρομικά το δικαίωμα διαμονής του B. Unal όσον αφορά την περίοδο μεταξύ της 2ας Απριλίου 2007 και της 7ης Μαΐου 2007, με αποτέλεσμα να χάσει τα δικαιώματα που έχει βάσει της πρώτης περιπτώσεως του άρθρου 6, παράγραφος 1.

54. Θα προσθέσω ότι, αν ένα πρόσωπο, όπως ο B. Unal, πραγματικά ήθελε να καταστρατηγήσει το σύστημα του άρθρου 6, παράγραφος 1, με σκοπό να εξαπατήσει τις εθνικές αρχές, τίποτα δεν θα ήταν ευκολότερο από το να καθυστερήσει κατά ένα μήνα τη μετακόμιση στο Lelystad. Αν το είχε πράξει, θα είχε συμπληρώσει την περίοδο απασχολήσεως ενός έτους που απαιτεί η διάταξη αυτή, χωρίς οι αρχές να έχουν ειδοποιηθεί για οποιαδήποτε τυχόν μεταβολή της φύσεως της σχέσεώς του με τη σύντροφό του. Φυσικά, στο εθνικό δικαστήριο απόκειται να καθορίσει τα πραγματικά περιστατικά, πλην όμως το γεγονός ότι ο B. Unal δεν ακολούθησε την οδό αυτή νομίζω ότι καθιστά λιγότερο, και όχι περισσότερο, πιθανόν το ότι υπήρξε οποιαδήποτε προσπάθεια να «κοροϊδέψει το σύστημα», αλλά υπήρξε μόνον η επιθυμία από μέρους του να μειώσει τις συνέπειες του καθημερινού ταξιδιού του για την εργασία

28 — Βλ. απόφαση της 22ας Δεκεμβρίου 2010, C-303/08, Bozkurt (Συλλογή 2010, σ. I-13445, σκέψη 41).

29 — Θα παρατηρούσα επίσης ότι το δίκαιο όχι μόνον γνωρίζει το ρητό nemo censetur ignorare legem, αλλά επίσης δέχεται το τεκμήριο nemo praesumitur malus.

του το οποίο, ούτως ή άλλως, πρέπει να ήταν πολύ κουραστικό.

55. Κατά συνέπεια, είμαι της γνώμης ότι η απάντηση στο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να είναι ότι η πρώτη περίπτωση του άρθρου 6, παράγραφος 1, έχει την έννοια ότι δεν παρέχει στις αρμόδιες εθνικές αρχές την εξουσία να ανακαλέσουν την άδεια διαμονής Τούρκου εργαζόμενου αναδρομικά από το χρονικό σημείο στο οποίο έπαυσε να τηρείται ο λόγος βάσει του οποίου η άδεια διαμονής είχε χορηγηθεί κατά το εθνικό δίκαιο, όταν στον περί ου πρόκειται Τούρκο εργαζόμενο δεν δύναται να καταλογιστεί απατηλή συμπεριφορά και όταν η ανάκληση αυτή έλαβε χώρα μετά τη λήξη της περιόδου ενός έτους που προβλέπει η πρώτη περίπτωση του άρθρου 6, παράγραφος 1.

Η εφαρμογή της νομολογίας Altun στην υπόθεση της κύριας δίκης

56. Σημαντικό μέρος της αποφάσεως περί παραπομπής είναι αφιερωμένο στην ανάλυση της εκτάσεως στην οποία η απόφαση του Δικαστηρίου στην υπόθεση Altun [30] δύναται να ασκήσει επιρροή στην παρούσα υπόθεση. Το εθνικό δικαστήριο διερωτάται σε ποια έκταση η απόφαση εκείνη, και ειδικότερα οι παρατηρήσεις της σχετικά με τη θεωρία της ασφάλειας δικαίου, μπορεί να επηρεάσει την έκβαση της κύριας δίκης. Στην ουσία, συνάγει ότι η νομολογία αυτή είναι απίθανο να έχει εφαρμογή εν προκειμένω.

57. Συμφωνώ.

58. Η υπόθεση Altun αφορούσε Τούρκο υπήκοο ο οποίος είχε εισέλθει στο κράτος μέλος υποδοχής ως πρόσωπο που ζητεί πολιτικό άσυλο. Του χορηγήθηκε αορίστου χρόνου άδεια διαμονής στο κράτος αυτό βάσει δηλώσεων οι οποίες μεταγενέστερη ανάλυση έδειξε ότι ήταν πιθανόν να είναι απατηλές. Μετά τη χορήγηση δικαιώματος διαμονής, ο Τούρκος υπήκοος είχε κινήσει διαδικασία για οικογενειακή επανένωση όσον αφορά ορισμένα μέλη της οικογένειάς του. Το ζήτημα που είχε τεθεί ήταν ποιες συνέπειες οποιαδήποτε απατηλή συμπεριφορά από μέρους του μπορούσε να έχει για τα δικαιώματα των μελών της οικογένειάς του βάσει του άρθρου 7 της αποφάσεως 1/80. Το Δικαστήριο έκρινε ότι, εφόσον τα δικαιώματα αυτών των μελών της οικογένειας έγιναν αυτοτελή στο πλαίσιο της διαδικασίας που προβλέπει το άρθρο αυτό, τα δικαιώματα αυτά δεν μπορούσαν πια να τεθούν υπό αμφισβήτηση λόγω παρανομιών που στο παρελθόν είχαν επηρεάσει το αρχικό δικαίωμα διαμονής του Τούρκου εργαζόμενου. Το Δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα αυτό βάσει της θεωρίας της ασφάλειας δικαίου [31]. Σημείωσε ότι υπάρχουν μόνο δύο είδη περιορισμών των δικαιωμάτων που παρέχει η παράγραφος 1 του άρθρου 7

30 — Προαναφέρθηκε στην υποσημείωση 4.

31 — Βλ. σκέψεις 51 έως 60 της αποφάσεως.

της αποφάσεως 1/80 [32]. Το να γίνει δεκτό ότι μέλη της οικογένειας, που είχαν αποκτήσει αυτοτελή δικαιώματα βάσει της παραγράφου αυτής, μπορούν να στερηθούν τα δικαιώματα αυτά λόγω της συμπεριφοράς του προσώπου για την επανένωση με το οποίο είχαν έλθει στο κράτος μέλος υποδοχής θα σήμαινε ότι τελικά θα μπορούσε να διαψευστεί η βεβαιότητά τους ως προς την ύπαρξη των δικαιωμάτων αυτών, λόγω ενός στοιχείου που καθόλου δεν μπορούσαν να ελέγξουν.

Περαιτέρω σκέψεις: οι αρχές της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας

60. Αναφέρθηκα πιο πάνω στο γεγονός ότι οι εθνικές αρχές και τα εθνικά δικαστήρια δεν δέχθηκαν ότι τα στοιχεία που προσκόμισε ο B. Unal αποδεικνύουν ότι συνέχισε να κατοικεί με την A.M. de Sousa van der Molen μεταξύ της 2ας Απριλίου 2007 και των αρχών του Ιουνίου του 2007 [33].

59. Έχω ήδη αναφερθεί στην αρχή της ασφάλειας δικαίου όταν εξέτασα αν οι εθνικές αρχές είχαν τη δυνατότητα, υπό τις συνθήκες της υποθέσεως της κύριας δίκης, να ανακαλέσουν αναδρομικά το δικαίωμα διαμονής του B. Unal. Δεν βλέπω ότι η τοποθέτηση αυτή επηρεάζεται με οποιονδήποτε τρόπο από τις κρίσεις του Δικαστηρίου στην απόφαση Altun. Το ουσιώδες ζήτημα εκεί ήταν η φύση των παράγωγων δικαιωμάτων που μέλη της οικογένειας έχουν βάσει του άρθρου 7 της αποφάσεως 1/80. Η θέση του ίδιου του Τούρκου εργαζόμενου ο οποίος αξιώνει δικαιώματα βάσει του άρθρου 6, παράγραφος 1, δεν επηρεάζεται κατά τον ένα ή τον άλλον τρόπο από την απόφαση του Δικαστηρίου στην υπόθεση Altun. Κατά συνέπεια, δεν θα τη λάβω υπόψη για την απάντηση στο ερώτημα που έθεσε το εθνικό δικαστήριο.

61. Μολονότι με την απόφαση παραπομπής το εθνικό δικαστήριο δεν ζήτησε από το Δικαστήριο να εξετάσει το ζήτημα αυτό, η Επιτροπή ερωτά αν ο τρόπος κατά τον οποίο ζητήματα αποδείξεως εξετάστηκαν στο εθνικό επίπεδο συνάδει με τις αρχές της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας.

62. Στην ουσία, όπως καταλαβαίνω την κατάσταση που περιγράφεται στην απόφαση περί παραπομπής και στη δικογραφία, τα πράγματα έχουν ως εξής:

— ο B. Unal υποστηρίζει ότι μετακόμισε από το 't Zandt στο Lelystad επειδή δεν άντεχε πια να διανύει 300 περίπου χιλιόμετρα για το καθημερινό πήγαινε-έλα από το σπίτι του στον τόπο εργασίας

32 — Δηλαδή ένας περιορισμός βασισμένος στην παρουσία Τούρκου μετανάστη στο κράτος μέλος υποδοχής όταν, λόγω της συμπεριφοράς του, ο μετανάστης αυτός αποτελεί πραγματική και σοβαρή απειλή για τη δημόσια τάξη, τη δημόσια ασφάλεια ή τη δημόσια υγεία, κατά το άρθρο 14 της αποφάσεως 1/80, ή ένας περιορισμός βασισμένος στο γεγονός ότι το σχετικό πρόσωπο εγκατέλειψε για σημαντικό χρονικό διάστημα το έδαφος του κράτους αυτού χωρίς να συντρέχει θεμιτός λόγος. Βλ. σκέψη 62 της αποφάσεως.

33 — Βλ. σημεία 18 επ. των προτάσεών μου.

του. Συνέχιζε να συζεί με την A.M. de Sousa van der Molen μετά τη μετακόμιση και έπαυσε να το πράττει στις αρχές του Ιουνίου του 2007. Η A.M. de Sousa van der Molen παρέμεινε εγγεγραμμένη στον Δήμο του 't Zandt επειδή δεν είχε πωλήσει το σπίτι της εκεί, ενώ ο B. Unal ήταν δεόντως εγγεγραμμένος ως κάτοικος Lelystad·

— στις αποφάσεις του της 28ης Δεκεμβρίου 2007 και 7ης Φεβρουαρίου 2008, ο Υφυπουργός θεώρησε ότι το γεγονός ότι ο B. Unal και η A.M. de Sousa van der Molen, μετά τη μετακόμιση του B. Unal στο Lelystad, δεν ήσαν πλέον εγγεγραμμένοι στο ίδιο δημοτολόγιο είναι καθοριστικό όσον αφορά τη λήξη της σχέσεώς τους·

— στην απόφασή του της 31ης Ιουλίου 2008, ο Υφυπουργός ενέμεινε στην άποψή του, βάσει του ότι ο ισχυρισμός του B. Unal δεν υποστηρίχθηκε με αντικειμενικώς εξακριβώσιμα στοιχεία και βάσει του ότι εν προκειμένω δεν ήταν επαρκής γραπτή δήλωση της A.M. de Sousa van der Molen ότι τα μέρη συνέχισαν να συζούν παρά τη μετακόμιση·

— στη δίκη ενώπιον του Rechtbank, ο B. Unal ζήτησε να προσκομίσει περαιτέρω αποδεικτικά στοιχεία προς στήριξη του ισχυρισμού του. Αυτά περιελάμβαναν δήλωση κοινού φίλου του B. Unal και της A.M. de Sousa van der Molen, δύο ευχετήριες κάρτες σχετικά με το νέο σπίτι και ορισμένες φωτογραφίες. Το Rechtbank θεώρησε ότι ούτε τα στοιχεία αυτά αποδεικνύουν προσηκόντως ότι η σχέση συνεχίστηκε μετά τις 2 Απριλίου 2007.

63. Η Επιτροπή παρατηρεί ότι είναι δύσκολο να δει ποια αποδεικτικά στοιχεία ο B. Unal θα μπορούσε να είχε προσκομίσει για να πείσει τα εθνικά όργανα λήψεως αποφάσεων ότι η δική του εκδοχή των γεγονότων είναι η ορθή.

64. Μολονότι, φυσικά, τα εθνικά δικαστήρια θα καταλαβαίνουν καλύτερα γιατί ορισμένα αποδεικτικά στοιχεία έγιναν δεκτά και άλλα απορρίφθηκαν, βλέπω με κάποια συμπάθεια την άποψη της Επιτροπής. Κατά συνέπεια, θα συνοψίσω τις ουσιώδεις αρχές του δικαίου της Ένωσης που νομίζω ότι ασκούν επιρροή εν προκειμένω.

65. Είναι σαφές ότι αποφάσεις του Συμβουλίου Συνδέσεως όπως η απόφαση 1/80 αποτελούν, από τη θέση τους σε ισχύ, αναπόσπαστο τμήμα του δικαιικού συστήματος της Ένωσης [34]. Έτσι, τα δικαιώματα που απορρέουν από την απόφαση εκείνη απορρέουν από το δίκαιο της Ένωσης.

34 — Βλ. προαναφερθείσα στην υποσημείωση 8 απόφαση Sevince, σκέψη 9.

66. Είναι επίσης σαφές ότι, ελλείψει κανόνων της Ένωσης που διέπουν τον τομέα αυτόν, στο εσωτερικό δικαιικό σύστημα κάθε κράτους μέλους απόκειται να θεσπίσει τους επί μέρους δικονομικούς κανόνες που διέπουν τα ένδικα βοηθήματα για τη διασφάλιση τέτοιων δικαιωμάτων [35].

67. Πάντως, τα κράτη μέλη έχουν την ευθύνη να διασφαλίσουν ότι σε κάθε περίπτωση τα δικαιώματα αυτά προστατεύονται με αποτελεσματικό τρόπο [36]. Οι επί μέρους δικονομικοί κανόνες που διέπουν τα ένδικα αυτά βοηθήματα δεν πρέπει να είναι λιγότερο ευνοϊκοί από εκείνους που διέπουν παρόμοια εσωτερικά ένδικα βοηθήματα (αρχή της ισοδυναμίας) και δεν πρέπει να καθιστούν πρακτικά αδύνατη ή εξαιρετικά δυσχερή την άσκηση δικαιωμάτων που παρέχονται από το δίκαιο της Ένωσης (αρχή της αποτελεσματικότητας) [37].

68. Η αρχή της ισοδυναμίας απαιτεί να εφαρμόζεται αδιακρίτως ο σχετικός εθνικός κανόνας, ανεξαρτήτως του αν προβάλλεται παράβαση του δικαίου της Ένωσης ή του εθνικού δικαίου, όταν το αντικείμενο και η αιτία του ενδίκων βοηθημάτων είναι παρόμοια. Προκειμένου να διαπιστωθεί αν τηρείται η αρχή της ισοδυναμίας, απόκειται στο εθνικό δικαστήριο, το οποίο είναι το μόνο που έχει άμεση γνώση των δικονομικών κανόνων που διέπουν τα ένδικα βοηθήματα στον τομέα του εσωτερικού δικαίου, να καθορίσει αν συνάδουν με την αρχή αυτή οι δικονομικοί κανόνες που έχουν σκοπό να διασφαλίσουν ότι τα δικαιώματα που ιδιώτες αντλούν από το δίκαιο της Ένωσης διαφυλάσσονται βάσει του εσωτερικού δικαίου και να εξετάσει τόσο το αντικείμενο όσο και τα ουσιώδη χαρακτηριστικά των εσωτερικών ενδίκων βοηθημάτων που φέρονται ως παρόμοια. Για να αποφασίσει αν είναι ισοδύναμοι οι δικονομικοί κανόνες, το εθνικό δικαστήριο οφείλει να καθορίσει με αντικειμενικό τρόπο, in abstracto, αν οι σχετικοί κανόνες είναι παρόμοιοι, λαμβάνοντας υπόψη τον ρόλο τους στην όλη δίκη, τη διεξαγωγή της δίκης αυτής και την οποιαδήποτε ιδιομορφία των κανόνων αυτών [38].

69. Όσον αφορά την αρχή της αποτελεσματικότητας, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι οι υποθέσεις, όπου τίθεται το ζήτημα αν εθνικός δικονομικός κανόνας καθιστά πρακτικά αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων που παρέχει σε ιδιώτη η κοινοτική έννομη τάξη, πρέπει ομοίως να αναλύονται με γνώμονα τον ρόλο της διατάξεως αυτής στη δίκη, τη διεξαγωγή και τα ειδικά χαρακτηριστικά της, ως ενός όλου, ενώπιον των διαφόρων εθνικών δικαστηρίων. Στο πλαίσιο αυτό, είναι αναγκαίο να λαμβάνονται υπόψη, όπου ενδείκνυται, οι αρχές που αποτελούν βάθρο του εθνικού δικαιικού συστήματος, όπως είναι η προστασία των δικαιωμάτων άμυνας, η αρχή της ασφάλειας δικαίου και η εύρυθμη διεξαγωγή της δίκης [39].

35 — Βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 15ης Απριλίου 2008, C-268/06, Impact (Συλλογή 2008, σ. I-2483, σκέψη 44 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

36 — Βλ., μεταξύ άλλων, προαναφερθείσα στην υποσημείωση 35 απόφαση Impact, σκέψη 45 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία.

37 — Βλ., μεταξύ άλλων, προαναφερθείσα στην υποσημείωση 35 απόφαση Impact, σκέψη 46 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία. Η αρχή της αποτελεσματικής έννομης προστασίας είναι γενική αρχή του δικαίου της Ένωσης, η οποία αναγνωρίζεται στο άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης). Βλ., συναφώς, απόφαση της 22ας Δεκεμβρίου 2010, C-444/09 και C-456/09, Gavieiro Gavieiro και Iglesias Torres (Συλλογή 2010, σ. I-14031, σκέψη 75).

38 — Βλ. απόφαση της 29ης Οκτωβρίου 2009, C-63/08, Pontin (Συλλογή 2009, σ. I-10467, σκέψεις 45 και 46).

39 — Βλ. προαναφερθείσα στην υποσημείωση 38 απόφαση Pontin, σκέψη 47.

70. Στο εθνικό δικαστήριο απόκειται να καθορίσει αν οι αρχές αυτές τηρήθηκαν στην υπόθεση της κύριας δίκης.

Καταληκτικές παρατηρήσεις

71. Σημείωσα πιο πάνω τον γενικό κανόνα ότι Τούρκος εργαζόμενος που ικανοποιεί τις επιταγές της πρώτης περιπτώσεως του άρθρου 6, παράγραφος 1, δικαιούται να θεωρεί παγιωμένα τα δικαιώματα που απορρέουν εντεύθεν, μόνον υπό τον περιορισμό ότι δικαιώματα δεν μπορούν να απορρέουν από τη διάταξη αυτή όταν το δικαίωμα διαμονής του εργαζόμενου είναι αμιγώς προσωρινό ή όταν αυτός είχε απατηλή συμπεριφορά. Εν προκειμένω, συνήγαγα ότι δεν υπάρχει δικαιολογητικός λόγος να επεκταθεί ο περιορισμός σχετικά με την απατηλή συμπεριφορά έτσι ώστε να περιλάβει άλλες μορφές συμπεριφοράς όπου δεν υπάρχει σκοπός εξαπατήσεως [40].

72. Θα ήθελα να προσθέσω τούτο.

73. Ενδέχεται η θέσπιση από τον νομοθέτη της Ένωσης ενός όλο και μεγαλύτερου αριθμού μέτρων εναρμονίσεως εντός της Ένωσης να διευκολύνει να χαθεί η οπτική επαφή με την έκταση στην οποία η Ένωση στηρίζεται, και θα συνεχίσει να στηρίζεται, στην πολυμορφία [41]. Πολυάριθμες και ποικίλες δεν μόνον οι ιστορίες και οι κουλτούρες των κρατών μελών· το ίδιο είναι αλήθεια για τα δικαιικά συστήματά τους. Αυτό που είναι πολύ γνωστό ή άνευ ετέρου προφανές σε υπήκοο ενός κράτους μέλους μπορεί να φαίνεται παράξενο, δυσνόητο ή ακόμη ακατανόητο, και ίσως καθόλου προφανές σε υπήκοο άλλου κράτους μέλους. Τούτο ισχύει κατά μείζονα λόγο όταν κάποιος προσθέτει στην εξίσωση αυτή τρίτες χώρες που έχουν σχέση με την Ένωση υπό τη μορφή Συμφωνίας Συνδέσεως, και τους υπηκόους τους.

74. Μπορεί για τις αρχές ενός κράτους μέλους υποδοχής να είναι σχεδόν αυτονόητο να θεωρούν ότι, όταν υπήκοος τρίτης χώρας δεν συμμορφώνεται με κανόνες του κράτους αυτού ή απλώς δεν αντιλαμβάνεται τις συνέπειες συγκεκριμένης συμπεριφοράς, οι οποίες μπορεί να θεωρούνται προφανείς από τους υπηκόους του κράτους εκείνου, το πρόσωπο αυτό προσπαθεί να καταστρατηγήσει τους κανόνες αυτούς και, ως εκ τούτου, να συνάγουν ότι αυτή η μη συμμόρφωση είναι απόδειξη απατηλής συμπεριφοράς ή κάτι παρόμοιο. Νομίζω ότι ένα τέτοιο συμπέρασμα πρέπει να συνάγεται με μεγάλη προσοχή. Ένας υπήκοος τρίτης χώρας μπορεί να θεωρεί τους κανόνες αυτούς δυσνόητους και δύσκολα προσβάσιμους, ή ακόμη και απροσπέλαστους —και ιδίως αν δεν μιλάει με ευχέρεια τη γλώσσα του κράτους μέλους υποδοχής. Αν δεν βρίσκεται σε καλή οικονομική κατάσταση, είναι απίθανο να μπορέσει να ανθέξει τις δικηγορικές αμοιβές που θα χρειαζόταν να καταβάλει για να του εξηγείται κάθε κανόνας που ασκεί επιρροή στην κατάστασή του. Νομίζω ότι είναι υπεραπλουστευτικό να υποστηρίξει κανείς, π.χ., όπως η Ολλανδική

40 — Βλ., ειδικότερα, σημεία 40, 43, 44 και 52 των προτάσεών μου.

41 — Βλ., π.χ., άρθρο 22 του Χάρτη: «Η Ένωση σέβεται την πολιτιστική, θρησκευτική και γλωσσική πολυμορφία».

Κυβέρνηση υποστήριξε με τις παρατηρήσεις της, ότι, επειδή οι εθνικοί κανόνες είναι διαθέσιμοι, μεταξύ άλλων, στο διαδίκτυο, ένας υπήκοος τρίτης χώρας, όπως ο B. Unal, πρέπει αυτόματα να τεκμαίρεται ότι έχει κατανοήσει τους κανόνες, τις συνέπειες τους και τα τεκμήρια που θα δημιουργούνταν βάσει των κανόνων αυτών συνεπεία της τάδε ή της δείνα ενέργειας. Ένα τέτοιο επιχείρημα κινδυνεύει να θεωρήσει ότι όλες οι κουλτούρες και όλοι οι τρόποι ζωής αφομοιώνονται ακαριαία με εκείνους του κράτους μέλους υποδοχής, ενώ είναι αυτονόητο ότι δεν συμβαίνει αυτό. Θα μπορεί επίσης να έχει επικίνδυνες συνέπειες όσον αφορά τις ελευθερίες και τα δικαιώματα του σχετικού προσώπου.

Συμπέρασμα

75. Κατόπιν των ανωτέρω, προτείνω στο Δικαστήριο να δώσει στο ερώτημα του Raad van State την εξής απάντηση:

«Το άρθρο 6, παράγραφος 1, πρώτη περίπτωση, της αποφάσεως 1/80 του Συμβουλίου Συνδέσεως ΕΟΚ-Τουρκίας, της 19ης Σεπτεμβρίου 1980, σχετικά με την προώθηση της συνδέσεως, έχει την έννοια ότι δεν παρέχει στις αρμόδιες εθνικές αρχές την εξουσία να ανακαλέσουν την άδεια διαμονής Τούρκου εργαζόμενου αναδρομικά από το χρονικό σημείο στο οποίο έπαυσε να τηρείται ο λόγος βάσει του οποίου η άδεια διαμονής είχε χορηγηθεί κατά το εθνικό δίκαιο, όταν στον περί ου πρόκειται Τούρκο εργαζόμενο δεν δύναται να καταλογιστεί απατηλή συμπεριφορά και όταν η ανάκληση αυτή έλαβε χώρα μετά τη λήξη της περιόδου ενός έτους που προβλέπει η πρώτη περίπτωση του άρθρου 6, παράγραφος 1.»